

S. Sayısı : 241

Türkiye ile Irak arasında imza edilen Dostluk ve İyi komşuluk Andlaşması ile bu Andlaşmaya ek Protokol ve sözleşmelerin onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/225)

T. C.

Başbakanlık

Sayı: 71 - 872, 6/1895

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71/872 - 6/1895

3 . VII . 1947

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye ile Irak arasında Ankara'da 29 Mart 1946 tarihinde imza edilen Andlaşma, ekleri Protokoller ve Sözleşmelerin onanması hakkında Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun 28 . VI . 1947 tarihli toplantısında Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçe ve ilişkileriyle birlikte sunulduğunu arz ederim.

Başbakan

R. Peker

Gerekçe

Irak Kıral Naibi Prens Abdülilâh memleketimizi ziyareti esnasında Cumhurbaşkanımızla yaptığı konuşmada Türkiye ile Irak arasında mevcut münasebetleri daha çok kuvvetlendirmek maksadiyle yeni anlaşmalar yapılmasını teklif etmişti.

Hudut olaylarının önlenmesi için icabında müşterek tedbirler alınmasını, iki memleket arasındaki ekonomik, ticari ve kültürel münasebetlerin gelişmesini ve bu alanlarda işbirliğini, adalet ve güvenlik işlerinde yardımlaşmayı sağlamak ve nihayet siyasi münasebatı geliştirmek suretiyle cihanın bu köşesinde Birleşmiş Milletler Teşkilâtı esasları dâhilinde iki memleket arasındaki düzenlik, güven ve sulhu sağlamak için yapılmış olan bu teklif tarafımızdan memnuniyetle kabul edilmiştir.

Bunun üzerine 5 . XI . 1945 tarihinden itibaren Dışişleri Bakanlığında, «Adalet, İçişleri, Dışişleri, Millî Eğitim, Ticaret, Ekonomi, Ulaştırma, Gümrük ve Tekel» Bakanlıkları Temsilcilerinden kurulmuş bir Komisyon toplanmış ve her iki memleket arasında muhtelif alanlarda mevcut olan münasebetlerin hangi hudut ve çerçeve içinde ve hangi maddeler üzerinde iki tarafın menfaatine uygun olarak, genişletilip kuvvetlendirilebileceğini araştırmaya ve anlaşma projeleri hazırlamaya başlamıştır.

20 Şubat 1946 da Irak Âyan Meclisi Reisi ve eski Başvekil Nuri Sait Paşanın Başkanlığında bir Irak Heyeti Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi, Büyük Elçi Feridun Cemal Erkin'in Başkanlığı altında bulunan Türk Heyeti ile temas ve müzakerelere girişmiştir. Bu müzakereler sonunda, Ankara'da 29 Mart 1946 tarihinde Türkiye ile Irak arasında bir Dostluk ve İyi Komşuluk Andlaşması ile bu Andlaşmaya ek olarak Dicle ve Fırat kolları sularının düzene konmasına dair 1. numaralı, Güvenlik işlerinde karşılıklı yardımlaşmaya dair 2. numaralı, Eğitim ve Öğretim ve Kültür birliğine dair 3. numaralı, Posta, Telgraf ve Telefon işlerine dair, 4. numaralı, Ekonomi İşleri hakkında, 5. numaralı ve hududa mütaallik, 6. numaralı Protokoller ve bunlardan baş-

ka, Suçluların Geri Verilmesine ait bir Sözleşme ile Hukuk, Ceza ve Ticaret işlerine ilişkili Adli Yardım Sözleşmesi imza olunmuştur.

Ana Andlaşmaya nazaran iki memleket, barış ve güvenlik ülkelerini, bütün dünya ve hususiyile Orta Doğu milletlerinin barış ve güvenliğinde aramayı dış siyasetlerinin değişmez temeli saymış ve San Fransisko'da imzalanan Birleşmiş Milletler Andlaşması hükümlerinin kendi amaçlarını sağlamış olduğunu ve bu Andlaşmanın prensiplerini uygulamak yolunda ilk adımı atabilmek şerefini elde ettiklerinden dolayı duydukları memnuniyeti açıklıyarak adı geçen sözleşme ve belgeleri imza etmişlerdir.

Bundan başka, her iki memleket birbirinden ülke bütünlüğüne, hudutlarının dokunulmazlığına riayet etmekte ve birbirlerinin işlerine karışmaktan sakınmaktadırlar.

İki Devlet yekdiğerini ilgilendiren milletlerarası ve mntakavi meselelerde karşılıklı dayanışmayı ve yardımı ve Taraflardan birine tecavüz tehdidi veya vukuu halinde Birleşmiş Milletler Teşkilâtını haberdar etmeyi, kendi aralarında çıkacak anlaşmazlıkları da Birleşmiş Milletler Andlaşması hükümleri içinde barış yoluyla çözmeyi, aynı hükümleri bir komşu veya birkaç komşu Devlet ile çıkacak anlaşmazlıklar hakkında da uygulamak için müşterek gayret sarfetmeyi karşılıklı olarak taahhüt etmişlerdir.

1 numaralı Protokol ile âkidler Diele ve Fırat nehirlerinin kolları üzerinde ve bu kolların sularını düzene koymak amacı ile, korunma araçları yapılmasını, bu husustaki bütün giderlerin Irak Hükümeti tarafından ödenmesini ve bu araçlardan mümkün olduğu kadar her iki memleketin menfaatlerine uygun olarak sulama ve sudan elektrik kuvveti elde edilmesi hususlarını aralarında kararlaştırmışlardır.

2 numaralı Protokol ile her iki taraf, birbirlerinin arazisine, pasaport veya kimlik kâğıdı olmadan giren, memleketlerinin güvenliğini bozan, ayaklanma ruhunu uyandıran, kanunlarına aykırı propaganda yapan veya buna benzer hareketlerde bulunan kişiler ve faaliyetler hakkında birbirlerine karşılıklı olarak yardım etmek için sözleşmişlerdir.

3 numaralı ek ile de her iki taraf, 16 Kasım 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler arasında imzalanan «Eğitim, bilim ve kültür teşkilâtı Anayasası» ndaki prensiplere uygun olarak bu alanda birbirleriyle işbirliği yapmayı, öğretmen, öğrenci ve uzmanlar göndermeyi, herbirinin bu alandaki faaliyetlerinden karşılıklı olarak faydalanmayı sağlamış bulunmaktadırlar. Bundan başka bu belgenin hükümlerini yerine getirmek ve iki memleketin Eğitim Bakanlarının başkanlığında olmak üzere bir «Türkiye - Irak Eğitim İşbirliği» Komisyonunun kurulmasını da karar altına almışlardır.

4 numaralı Protokol ile her iki taraf posta, telgraf ve telefon muhabere ücretlerinde tenzilât yapmayı, aralarında doğrudan doğruya muhabere imkânları sağlamayı ve bu hatları modern tesisat ile tehziz etmeyi taahhüt etmişlerdir.

5 numaralı vesika ile ekonomi alanında yekdiğeriyle sıkı işbirliği yapmak için sözleşmişler ve bu husustaki hükümleri uygulamak maksadiyle de bir «Karma Ekonomi Komisyonu» kurulmasını kararlaştırmışlardır. Bu Komisyon «Ticaret, Gümrük ve Maliye», «Turizm», «Ulaştırma ve limanlar», «Diele ve Fırat nehirleri sularının düzene konması» namı altında dört komiteden teşekkül edecek ve her komite kendisine ayrılan görevlerle uğraşacaktır.

Bundan başka, anlaşılan taraflar İskenderun ve Basra limanlarında karşılıklı olarak yükleme, boşaltma, antrepo, transit, serbest bölge ve buna benzer kolaylıklar sağlamak için araştırmalar yapmayı ve neticede de bu hususta tamamlayıcı başka bir Protokol imzalamayı da tahahhüt etmişlerdir.

6 numaralı ek vesika ile de hudut bölgelerinin güven düzenini sağlayan hükümler kabul olunmuştur.

Bu anılan ek vesikalardan başka iki memleket arasında ayrıca, suçluların geri verilmesine ait bir Sözleşme ile Hukuk, Ceza ve Ticaret İşlerine İlişkili Adli Yardım Sözleşmesi imza olunmuştur. Birinci Sözleşme ile, Türkiye ve Irak'da suç işleyip de diğer memlekete kaçan kimselerin cezasız kalmamaları ve bunların herhangi bir suretle zararlı faaliyetlerinin devamına müsaade edilmemesi

işi sağlanmış, ikinci Sözleşme ile de iki memleketin adli sahada yardımlaşması esasları tesbit edilmiştir.

Anılan Andlaşma ile Sözleşmelerin Irak Parlamentosunda onanması sırasında, sırf Irak Anayasasına uyulmak için, bunların metinlerinde geçen «Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh» ibaresinin «Irak Kırallığı Majeste Faysal II» ibaresiyle tebdili icabetmiş ve Irak Hükümetince yapılan ve yanlış şekle münhasır bulunan bu değişiklik Ankara'daki Irak Elçisi tarafından bir mektupla Dışişleri Bakanına bildirilmiştir. Dışişleri Bakanı bu mektubu cevaplandırarak Hükümetimizin muvafakat ve mutabakatını beyan etmiştir.

Yukarıdaki izahat ve sebepler gözönünde tutularak Hükümetimizle Irak Hükümeti arasında 29 Mart 1946 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan adı geçen Andlaşma ile Altı Protokol ve iki Sözleşme ve Irak'ın Ankara Elçisi ile Dışişleri Bakanı arasında teati edilen mektuplar Büyük Millet Meclisinin yüksek onayına sunulmuştur.

Dışişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Dışişleri Komisyonu

Esas No. 1/225

Karar No. 32

3 . IX . 1947

Yüksek Başkanlığa

Türkiye ile Irak arasında Ankara'da 29 Mart 1946 tarihinde imza edilen Anlaşma, ekleri Protokoller ve sözleşmeler ve bunların onanması hakkındaki kanun tasarısı Komisyonumuzca, Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın hazır bulunduğu toplantıda incelendi.

Komşu Devletlerle bilhassa Arap memleketleriyle, yakın dostluk münasebetleri gütmek hususunda, Cumhuriyet Hükümetlerinin ötedenberi takip ettikleri isabetli politikanın yeni bir merhalesi sayılmak lâzımgelen bu andlaşma, sözleşme, protokoller ve eklerinin tatbikiyle iki memleket arasındaki münasebetlerde hayırlı gelişmeler kaydedileceği kuvvetle ümit edilmektedir.

Adı geçen belgelerin geçen haziran ayında Irak Parlamentosunca onanmış olduğu ve Andlaşma ve Sözleşmelerin metnindeki « Irak Kırallığı Naibi Prens Abdülilâh » ibaresinin Irak Anayasasına uydurmak üzere, « Irak Kırallığı Majeste Faysal II » ibaresine çevrilmek lüzumu,

Hükümetimize Irak Elçiliğinin 21 Haziran 1947 tarihli mektubu ile bildirildiği ve Hükümetimiz adına buna muvafakat edildiği dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır.

Memleketimiz menfaatlarına uygun görülen ve dünya barışını kuvvetlendirmeye yarıyacak olan bu Andlaşma ile ekleri Sözleşme ve Protokoller, Komisyonumuzca kabul edilmiş ve biran önce yürürlüğe girebilmesi için ivedilikle müzakeresinin teklifine karar verilmiştir.

Kamutayın yüce tasvibine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Dışişleri Ko. Başkanı Sözcü Kâ.

Bilecik Kocaali

M. Ş. Esendal N. Erim

Burdur Diyarbakır Gaziantep

F. Altay F. A. Aykaç Dr. A. Melek

Kocaali Kütahya Manisa

İ. S. Yiğit A. Gündüz A. R. Artunkal

Samsun Tokad

C. Bilsel N. Poroy

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye ile Irak arasında Ankara'da 29 Mart 1946 tarihinde imza edilen Andlaşma, ekleri Protokoller ve Sözleşmelerin onanması hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Ankara'da 29 Mart 1946 tarihinde, Türkiye ve Irak Hükümetlerinin yetkili temsilcileri arasında imzalanmış bulunan Dostluk ve iyi komşuluk Andlaşması ile bu Andlaşmaya ek 6 protokol, suçluların geri verilmesi sözleşmesi, hukuk, ceza ve ticaret işlerine ilişkili adli yardım sözleşmesi ve ekleri kabul edilmiş ve onanmıştır.

MADDE 2. — 1 nci madde sözü geçen Andlaşma ile ekleri protokoller, bu Andlaşmaya ait onanma belgelerinin alınıp verilmesiyle;

Suçluların geri verilmesi sözleşmesi ile hukuk, ceza ve ticaret işlerine ilişkili adli yardım sözleşmesi bunlara ait onama belgelerinin alınıp verilmesinden onbeş gün sonra yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4. — Bu kanunu Adalet, İçişleri,

Dışişleri Millî Eğitim, Ticaret, Ekonomi, Ulaştırma, Gümrük ve Tekel Bakanları yürütür.

Başbakan

R. Peker

Devlet Bakanı

Başb. Yardımcısı

M. Ökmen

Devlet Bakanı

M. A. Renda

Adalet Bakanı

Ş. Devrîn

Millî Savunma Bakanı

C. C. Toydemir

İçişleri Bakanı

Ş. Sökmensüer

Dışişleri Bakanı

H. Saka

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı

Reşat Ş. Sîrer

Bayındırlık Bakanı

C. K. İncedayı

Ekonomi Bakanı

Sağlık ve Sosyal Y. Bakanı

Gümrük ve Tekel Bakanı

T. Coşkan

Tarım Bakanı

F. Kurdoğlu

Ulaştırma Bakanı

ve Çalışma B. V.

Ticaret Bakanı

A. İnan

Çalışma Bakanı

TÜRKİYE İLE İRAK ARASINDA DOSTLUK VE İYİ KOMŞULUK ANDLAŞMASI

Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselans İsmet İnönü ve Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh

Türkiye ve Irak arasında kurulu bulunan pek uğurlu dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerini ve iki millet arasında yüzyıllardır süre gelen kaynaşmayı ve kardeşlik bağlarını daha çok kuvvetlendirmek amacıyla hareket ederek.

Her iki memleketin barış ve güvenlik ülkelerini bütün dünya ve hususiyile Orta Doğu milletlerinin barış ve güvenliğinde aramağı dış siyasetlerinin değişmez temeli sayarak, bu defa San Fransisko'da imzalanan ve milletlerarası danışmayı geliştirmek hedefini güden Birleşmiş Milletler Andlaşmasının hükümlerinin kendi amaçlarını sağlamlaştırdığını ve kendilerine bu yoldaki emeklerine devam için yeni bir hız almak imkânını kazandırdığını görmekle mutlu olarak,

Gerçek bir yakınlaşmanın ekonomi alanında gösterilecek karşılıklı anlayış ve yardımlaşma ile daha da kolaylaşmış olacağını göz önünde tutarak,

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının yukarda anılan prensiplerini uygulamak yolunda ilk adımı atabilmek şerefini elde etmekten duyacakları haklı sevinci hesaba katarak ve Andlaşmadan doğan taahhütlerine sadık kalmak azmiyle hareket edecek,

Yukarda belirtilen düşüncelerin tümünü gerçekleştirebilecek bir andlaşma yapmak gerektiğine inanmışlar ve bu maksatla aşağıda adları yazılı temsilcileri tâyin etmişlerdir:

Türkiye Cühurbaşkanı Ekselâns İsmet İnönü:

Ekselâns Hasan Saka

Trabzon Milletvekili, Dışişleri Bakanı

Ekselâns Feridun Cemal Erkin

Dışişleri Bakanlığı Umumi kâtibi, Büyük Elçi

Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh:

Ekselâns Al Farık Nuri Essaid

Ayan Meclisi Başkanı, Rafidain Nişanının 1. nci rütbesini hâmil

Ekselâns Abdülilâh Hafıdh

Saylavlar Merlisi Üyesi

Bu temsilciler usulüne uygun yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Andlaşan Taraflar birbirinin ülke bütünlüğüne ve 1926 tarihli Andlaşma ile belirtilmiş ve çizilmiş olan aralarındaki hududa riayet etmeyi taahhüt ederler.

Madde — 2

Andlaşan Taraflar birbirinin içişlerine karışmaktan kesin olarak kaçınma politikası gütmeyi taahhüt ederler.

Madde — 3

Andlaşan Taraflar, kendilerinin ilgili oldukları, genel mahiyette milletlerarası meselelerde ve hususiyile bölgesel mahiyetteki meselelerde birbirleriyle danışmayı ve bu hususlarda güttükleri politikada birbirlerine Birleşmiş Milletler Andlaşması çerçevesi içinde tam bir yardım ve işbirliği sağlamayı taahhüt ederler.

Madde — 4

Andlaşan Taraflar, Taraflardan birinin ülke bütünlüğüne veyahut hudut dokunulmazlığına

karşı herhangi bir saldırma tehlikesi görüldüğünde veya saldırma yapıldığında Birleşmiş Milletler Teşkilâtının yetkili organına hemen haber vermeyi taahhüt ederler.

Madde — 5

Andlaşan Taraflar aralarında çıkacak bütün anlaşmazlıkları Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 33. neü maddesi hükümlerine uyan barış yollarıyla çözmeyi ve bu yollarda çözemedikleri herhangi bir anlaşmazlığı, anılan Andlaşmanın 37 nci maddesi hükümlerine uyararak, Güvenlik Meclisine götürmeyi taahhüt ederler.

Aynı suretle, Andlaşan Taraflar gerek kendilerinden biri ile üçüncü komşu Devlet, gerekse iki komşu Devlet arasında çıkabilecek anlaşmazlıkların da aynı hükümlere göre çözümlenmesini sağlamak için bütün gayretleriyle çalışmayı taahhüt ederler.

Madde — 6

Andlaşan Taraflar, bu Andlaşmanın ruhuna uygun olarak aralarındaki işbirliğini, münasebetlerinin her alanında, gerçekleştirmek amacı ile bu Andlaşmanın ayrılmaz parçaları olmak üzere aşağıdaki Protokolleri kabul etmişlerdir:

- 1 Numaralı Ek Protokol : Dicle, Fırat ve kolları sularının düzene konması Protokolü.
- 2 Numaralı Ek Protokol : Güvenlik işlerinde karşılıklı yardımlaşma Protokolü.
- 3 Numaralı Ek Protokol : Eğitim, Öğretim ve Kültür İşbirliği Protokolü.
- 4 Numaralı Ek Protokol : Posta, Telgraf ve Telefon Protokolü.
- 5 Numaralı Ek Protokol : Ekonomi İşleri Protokolü.
- 6 Numaralı Ek Protokol : Hudut Protokolü.

Andlaşan Taraflar aynı zamanda aşağıdaki sözleşmeleri de imzalamışlardır:
Suçluların geri verilmesi Sözleşmesi.

Hukuk, Ceza ve Ticaret işlerine ilişkili Adli Yardım Sözleşmesi.

Madde — 7

Bu Andlaşma sınırsız bir süre için yapılmış olup andlaşan taraflardan birinin isteğiyle her beş yıl sonunda gözden geçirilebilecektir.

Bu Andlaşma, Taraflarca onanacak ve onama belgeleri en kısa bir süre içinde Bağdat'da alınıp verilecektir.

Ankara'da yirmi dokuz Mart Bin Dokuzyüz Kırk Altı tarihinde üç eşyazı olarak Arapça, Türkçe ve Fransızca yapılan bu Andlaşmanın anlaşmazlık halinde fransızcasına başvurulacaktır.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülmâtâh

1 Numaralı Ek Protokol

DİCLE, FIRAT VE KOLLARI SULARININ DÜZENE KONMASI PROTOKOLÜ

Türkiye ve Irak,

Düzgün su alma ve yıllık taşkınlar sırasında su basma tehlikesini önlemek amacıyla akımın düzene konması için Dicle ve Fırat kolları üzerinde korunma araçları yapılmasının Irak için olan önemini gördükleri,

Yapılacak ve bütün harcamaları Irak tarafından yüklenilecek bent ve benzeri yapılar için en uygun yerlerin, araştırmalar sonunda, Türk toprağı içinde bulunmasını umdukları,

Anılan nehirlerin akımını kaydetmek maksadiyle Türk toprağı içinde daimî gözetleme istasyonları kurulması ve böylece elde edilecek kayıtların düzgünce Irak'a ulaştırılması gerektiği hususunda da anlaştıkları,

Ve bu gibi nehirler üzerinde yapılacak korunma araçlarının mümkün olduğu kadar ve her iki memleketin memfaatlerine uygun olarak su'ama ve sudan elektrik kuvveti elde etme maksatlarına uyar bir şekilde yapılması prensipini kabul eyledikleri için,

Aşağıdaki hususlarda uyuşmuşlardır :

Madde — 1

Irak, Dicle ve Fırat ve kolları üzerinde yapılması gerekli görülecek bentler, gözetleme istasyonları ve başka yapılar için yerler seçilmesini ve bu hususta gerekli plânların hazırlanmasını mümkün kılacak araştırmalar yapmak, arazi ölçmek ve hidrolik, jeolojik ve diğer bilgileri toplamak amacıyla kendi hizmetinde teknisiyenleri mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda Türkiye'ye gönderebilecektir.

Yapılan arazi ölçmeleri sonucuna göre çıkarılacak haritalar yetkili Türk kurumları tarafından hazırlanacaktır.

Bu maddede sözü geçen işlerin gerektirdiği bütün harcamaları Irak ödeyecektir.

Madde — 2

Anılan teknisiyenler Türk teknisiyenleriyle birlikte çalışacak ve Türkiye bunların görülmesi gereken yerlere gitmelerine izin verecek ve işlerini bitirmeleri için gerekli bilgileri, yardımı ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde — 3

Türkiye daimî gözetleme istasyonları kuracak ve işletme ve bakımlarını temin edilecektir. Bu istasyonların işletme giderleri, bu Protokolün yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak Türkiye ve Irak tarafından yarı yarıya ödenecektir.

Daimî gözetleme istasyonları Türk ve Iraklı teknisiyenler tarafından belli aralıklarla denetlenecektir.

Taşkın zamanlarında her gün sabah saat 8'de yapılan nehir seviyesi gözetlemeleri Dicle üzerindeki Diyarbakır, Cizre ilâh. ve Fırat üzerindeki Keban, ilâh... gibi telgraf haberleşmesi mümkün olan istasyonlardan Irak'ca gösterilecek yetkili makamlara telgrafla bildirilecektir.

Taşkın zamanları dışındaki seviye gözetleme sonuçları 15 günlük bültenlerle aynı makamlara bildirilecektir.

Yukarıda sözü geçen bildirme giderlerini Irak ödeyecektir.

Madde — 4

Türkiye 1 nci maddede bildirilen araştırmalar sonunda aşağıdaki fıkrada sözü geçen Anlaşmaya uyarak, gerekli görülecek yapıların yapılmasını esas bakımından kabul eder.

Daimi gözetleme istasyonları dışındaki yapıların her biri, yer, gider, işletme ve bakım hususunda ve Türkiye'nin sulama ve enerji elde etmemaksadiyle onlardan faydalanması bakımından ayrı bir Anlaşmaya konu teşkil eyleyecektir.

Madde — 5

Türkiye, iki nehirden birisi veya bunların kolları üzerindeki korunma araçlarına dair tasarılarını, bu yapıların mümkün olduğu kadar hem Türkiye hem Irak yararına uygun bir şekilde yapılması maksadiyle Irak'a haber vermeyi kabul eyleyler.

Madde — 6

Anlaşan Taraflardan her biri, bu Protokolün imzasından sonra, mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda, bir temsilci tâyin edecektir. Temsilciler bu Protokol hükümlerinin yerine getirilmesiyle ilgili bütün meseleleri görüőecekler ve bu husustaiki tarafın haberleşmesine aracılık edeceklerdir.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essard
Abdüülilâh

2 Numaralı Ek Protokol

GÜVENLİK İŞLERİNDE KARŞILIKLI YARDIMLAŞMA PROTOKOLÜ

Madde — 1

Anlaşan Taraflardan her biri, kendi ülkesinden geçerek, öteki Tarafın ülkesine usulüne uygun ve geçerli pasaportu veya belgesi olmaksızın giren üçüncü bir Devlet uyruğu yabancıları, geri çevirdiklerinde kabul etmeyi taahhüt eder.

Madde — 2

Anlaşan Taraflardan biri, her hangi bir yabancıyı kendi memleketine göndermek isterse öteki Taraf bu hususta kendisinden istenecek geçiş iznini verecektir. Bu şahıs geçişe izin veren Taraf memleketinden çıkarılmazsa geçiş izni istemiş olan Taraf bu şahsı yeniden ülkesine alacaktır.

Madde — 3

Anlaşan Taraflardan herbirinin öteki Tarafın vatandaşı olup bir mahkeme hükmünce yahut ahlâk, sağlık zabıtasınca, dilencilige dair mevzuat gereğince yahut Devletin iç veya dış güvenliğine dokunur sebeplerden ötürü veya yerli mevzuat hükümlerinden dolayı yurttta kalması yasaklanan şahısların ülkesinde yerleşmesine veya oturmasına engel olmaya yahut ülkesinden çıkarmaya hakkı vardır.

Ellerinde usulüne uygun ve geçerli pasaport veya çıkış ve giriş belgesi olmıyan şhıslar, yukarıki fıkrâ hükmü çevresine girmeseler de, kendilerine ihtar edildikten sonraki bir ay içinde usulüne uygun ve geçerli pasaport veya belge edinip göstermezlerse vatandaşı oldukları tarafa

geri çevrilebilecek veya ad ve kimliklerini her halde öteki tarafa bildirilecektir. Bu hüküm yerli mevzuat gereğince yapılacak işleme dokunmaz.

Bu gibi şahıslardan, geri alan Devletin vatandaşı olmadığı soruşturma sonucunda belirtilenler geri çeviren tarafa döndürülürlerse alınacaklardır.

Madde — 4

Anlaşan Taraflar, yukarıki maddelerde yazılı geri çevirme işlerinin kendi memleketlerinde yapılan harcamalarını öderler.

Madde — 5

Anlaşan Taraflar, silâh ve uyuşturucu maddeler üzerinde kanun dışı ticaret yapılmasını ve hudutlarda mal ve insan kaçırılmasını ve kalp para basılmasını önlemek için karşılıklı yardımda bulunmağı taahhüt ederler.

Madde — 6

Anlaşan Taraflar, imkân halinde 5 nci maddede sayılan eylemleri işlemekten şüpheli bütün şahısların kimliklerini bildirmeyi, resimlerini göndermeyi ve bunlar hakkındaki etraflı bilgileri vermeyi taahhüt ederler.

Madde — 7

Anlaşan Taraflardan biri, kendi memleketinin güvenliğini bozan suç veya suçlular veyahut şüpheli şahıslar hakkında öteki Taraftan bilgi verilmesini veya soruşturma yapılmasını isterse bu istek yerine getirilecektir.

Anlaşan Taraflardan birisinin öteki Taraf ülkesinde bulunan kendi uyruğundan bir şahıs hakkında bilgi ve soruşturma isteğinde bulunması halinde bu istek yerine getirilir.

Madde — 8

Anlaşan Taraflar, öteki Tarafın hudut bölgesinde suç işlemiş şüpheli şahıslar hakkında, hangi Devletin vatandaşları olurlarsa olsunlar, iki memleket emniyet teşkillerini birbirlerine tamamlayıcı bilgiler vermeleri hususunda uyuşmuşlardır.

Madde — 9

Anlaşan Taraflar, Adli Yardım Sözleşmesinin 22 nci maddesinde gösterilmiş olan haller dışında kalan bilgileri alıp vermeyi ve imkân varsa hükümlülerin parmak izlerini göndermeyi taahhüt ederler.

Madde — 10

Anlaşan Taraflar, öteki Tarafın güvenliğini bozan ve ayaklanma ruhunu uyandıran ve iki memleketin kanunlarına aykırı olan zararlı ve yıkıcı propaganda hakkında karşılıklı olarak bilgi alıp vermeyi taahhüt ederler.

Madde — 11

Bu Protokolda sayılan bütün yazışmalar Türkçe veya Arapça yapılacaktır.

Madde — 12

Bu Protokol gereğince iki memleketin karşılıklı olarak yazışmaya yetkili bulunan emniyet memurları şunlardır:

Türkiye için : Emniyet Genel Müdürü.

Irak için : Emniyet İşleri Umum Müdürü.

Madde — 13

Acele ve müstesna hallerde ve yukarıdaki maddede adı geçen makamlara haber vermek imkânını buluncaya kadar Valilik ve Mutasarrıflık Emniyet Müdürleri bazı acele tedbirleri almak üzere 12 nci maddede bildirilen yazışmayı yapabilirler.

Madde — 14

Anlaşan Taraflar, hudut dışı ettikleri veya zararlı saydıkları şahıslardan öteki Tarafı ilgilendirenlerin listesini usulen üç ayda bir ve acele hallerde hemen alıp vermeyi taahhüt ederler.

Madde — 15

Anlaşan Taraflar, iki memleket zabıtasının çalışmalarının gelişmesine karşılıklı yardım etmek, bilhassa haber alma ve teknik zabıta alanlarında görevlendirilenlerin yetismeleri ve çalışma usulleri hususlarında zamanla birlik ve beraberlik sağlamak, iki memleket emniyet teşkilleri mensuplarının birbirlerini çalışma yerlerinde görerek tanımalarına imkân vermek amacıyla zabıta mevzuatının ve bunlarda yapılacak yenileştirme ve değişikliklerin alınıp verilmesini, öteki Taraf öğretim kurumlarında okumak üzere öğrenciler veya memurlar gönderilmesini ve zabıta mensupları arasında karşılıklı ziyaretler tertip etmeyi taahhüt ederler.

Madde — 16

Bu Protokoldaki hükümlerden hiç biri Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesiyle Adli Yardım Sözleşmesinde girişilen taahhütleri bozamaz.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülilâh

3 numaralı Ek Protokol

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE IRAK KIRALLIĞI ARASINDA EĞİTİM, ÖĞRETİM VE KÜLTÜR İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ

Yüksek Sözleşen Taraflar, Londra'da 16 Kasım 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler arasında imzalanan « Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı Anayasası » ndaki prensipleri gerçekleştirmek için, iki taraftan birinin üçüncü bir Devletle yaptığı kültür anlaşmalarının hükümleri saklı kalmak üzere, komşuluklarının eğitim, öğretim ve kültür alanlarında gerektirdiği işbirliği dolayısıyla aşağıdaki hususlarda uyuşmuşlardır :

Madde — 1

Yüksek Sözleşen Taraflar, yukarıda sözü geç en Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı Anayasasının prensiplerine uyarak aralarında kültür yakınlığını sağlayacak bütün işlerde karşılıklı yardım yapılması, devamlı veya geçici olarak birbirlerine öğrenci, öğretmen ve uzmanlar göndermeleri, her iki memleketin kültür ve tarihiyle ilgili bütün konuların araştırma ve incelemeleri için kolaylıklar gösterilmesi ve her iki Tarafın kendi kanunlarına uyulmak şartıyla, öğretim ve bilim kurumlarının ilmi ameli öğretimlerinden karşılıklı faydalanması hususlarına sağlamağı kabul ederler.

Madde — 2

Ne yolda kurulacağı 5 ve 6 ncı maddelerde belirtilmiş olan Komisyon, 1 nci maddede yazılı prensiplerin gerçekleştirilmesi hususunda uygun tedbirlerin alınması için gereken kararları verecektir. Ancak bu kararlar ilgili Hükümet tarafından onanmadıkça uygulanamaz.

Madde — 3

Bu Protokol gereğince iki memleket arasında eğitim, öğretim ve kültür alanlarında gerçekleştirilecek işbirliğinin başlıca konuları şunlardır :

1. İki memleket okullarınca verilen doktora da dâhil olmak üzere bütün diplomaların karşılıklı öğretim basamaklarına kabul hususunda denkleğini tanımak;
2. Ticaret okullarında yabancı dil öğretiminde karşılıklı olarak ve öğrenilmesi isteğe bağlı olmak şartıyla Türkçe ve Arapçaya yer vermek;
3. Yatılı Devlet okullarında parasız okutmak üzere belli sayıda öğrenci değiştirmek;
4. Yabancı memleketlerdeki Türk ve Iraklı öğrencileri bakıp gözetme işlerinde karşılıklı yardım;
5. Gençler arasında komşu memleketin dilini tam yetenekle öğrenme isteğini uyandırıcı mükâfatlar koymak.
6. Spor ve izcilik alanında yaklaşma, karşılaşma ve yardımlaşmayı sağlamak.
7. Kültür ve izcilik gezi ve toplantıları yapmak yoluyla yüksek ve orta öğrenim gençlerinin tanışma ve beraber çalışmalarını sağlamak.
8. Ticaret okullarında okutulacak Türkçe ve Arapça dersleri için öğretmen değiştirmek.
9. Üniversite ve yüksek okulların türlü öğretim dallarında profesör değiştirmek.
10. İki memleket üniversite ve yüksek okulları tarafından Türkiye ve Irak'ın büyük merkezlerinde kültür haftaları tertiplenmesi yoluyla iki memleket yüksek öğretim üyeleri arasında tanışma ve işbirliğini sağlamak.
11. Sanat öğretmeni yetiştiren okul ve enstitülerle kurslardan karşılıklı faydalanmak.
12. Her dereceden teknik ve meslek okullarıyla enstitülerinden, üniversite ve yüksek okul-

lardan ve buralardaki çalışma, araştırma ve inceleme imkân ve araçlarından devamlı veya geçici olarak karşılıklı faydalanmak.

13. Ankara ve İstanbul üniversitelerindeki «Arap Dili ve Edebiyatı Enstitüleri» gibi Bağdat'ta da bir «Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü» açmak.

14. İki memleket okullarının kuruluşlarını ve öğretim programlarını imkân derecesinde birleştirip yaklaştırmak çarelerini birlikte aramak.

15. İki memleketin bilim hayatı ve eğitim işleri üzerinde incelemelerde bulunmak için karşılıklı uzmanlar ve öğretmenler göndermek.

16. Kültür ve sanat işleri, spor ve izcilik dolayısıyla veya tatil ve inceleme gezisi yapmak üzere bir memlekettten ötekine gidecek öğretmen, uzman, artist ve öğrenci gruplarına Devlet taşıtlarında indirilmiş tarife uygulamak ve kendilerinin Devlet yapılarında parasız konaklamalarını sağlamak.

17. İki memleket radyolarında Türkiye ve Irak saatleri ayırarak iki tarafın birbirlerini daha yakından tanımalarını sağlayacak yayımlarda bulunmak; gazete, dergi, sinema ve benzeri araçlarla iki memleketi birbirine tanıttıcı faydalı bilgiler yayımlamak.

18. Karşılıklı olarak resmî ve özel sanat (müzik, temsil ve resim) grupları için ziyaretler tertiplemek.

19. Karşılıklı veya birlikte olarak sanat, kültür ve teknik sergileri tertiplemek.

20. İki memleketin her çeşit kültür, bilim, spor yayımlarını ve kitaplık kataloglarıyla bibliyografalarını ilgili kurumlar arasında karşılıklı olarak değiştirmek.

21. İki memleketin mevzuatını ve Hükümet çalışmalarının gelişmesini belirten her çeşit yayımlarını ilgili Devlet kurumları arasında karşılıklı olarak değiştirmek.

22. Müze, kitaplık ve arşiv işlerinde uzmanlardan karşılıklı faydalanmak.

23. Eski eserlerden ve müzelik eşyalardan fazlalarını değiştirmek.

24. İki memlekette yapılan arkeoloji araştırmaları ve kazıları ve tarihî eserlerin onarma veya restore edilmesi işlerinde iki memleketin ilgili uzmanlarına haber vermek veya çalışmalara katılmaya çağırarak gerek yapılan işlerde, gerek elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde karşılıklı işbirliğini sağlamak,

25. Kitaplıklarda mevcut yazmaların fotoğrafla kopyalarının alınmasına, geçici olarak resmî bir kitaplığa gönderilmesine ve fazla yazmaların değiştirilmesine karşılıklı olarak izin vermek.

26. Devlet arşivlerinde (şerî mahkeme sicilleri ve tapu kayıtları dâhil) bulunan her türlü belge ve kayıtlardan tarihi incelemeler için faydalanmak.

27. İslâm kültürünün ve iki memleket tarihinin diğer ortak taraflarının birlikte ve aynı anlayışla incelenmesini sağlayacak bilim toplantıları yapmak. İki memleketin bilim adamları arasında fikir işbirliğini sağlayarak birlikte yayımlarda bulunmak.

28. İki memlekette tertiplenen millî tören ve gösteriler yapılan bilim ve eğitim kongrelerine öteki memleketin temsilcilerini çağırarak.

Madde — 4

Bu Protokolün hükümlerini yerine getirmek ve her iki memleketin Millî Eğitim Bakanlarının Başkanlığında olmak üzere bir «Türkiye - Irak Eğitim İşbirliği Komisyonu» kurulacaktır. Bu Komisyonun üçü Türk ve üçü Iraklı altı üyesi bulunacak ve bunlardan bir Türk ve bir Iraklı üye komisyonun genel sekreterliğini ve komisyon toplantı halinde bulunmadığı zamanlarda kendi Hükümetleri yanında Komisyonun temsileciliğini yapacaklardır.

Tarafların bu Komisyonda görevlendireceği üç üyeden birini o memleketin Dışişleri Bakanı ve diğer ikisiyle bu üç üyeden hangisinin Genel Sekreter olacağını Millî Eğitim Bakanı tâyin eder. İki memleketin Dışişleri Bakanları Komisyon için seçilen üyelerin adlarını ve kimliklerini, diploması yoluyla birbirlerine bildirirler.

Madde — 5

Türk - Irak İşbirliği Komisyonu, nöbetleşe Türkiye ve Irak'da olmak üzere yılda bir defa ve toplantının yapıldığı memleket Millî Eğitim Bakanının Başkanlığı altında toplanır. Komisyon, iki taraftan birinin konuşma konusunu önceden bildirerek göstereceği lüzum üzerine ve iki tarafın zamanı ve yeri hakkında uygun kalmaları şartıyla olağanüstü toplantılar da yapabilecektir.

Her toplantının görüşme tutanağı ve alınan kararlar bir rapor halinde yazılarak örnekleri iki memleketin Hükümet Başkanlarıyla Millî Eğitim Bakanlarına ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı Genel Sekreterine verilecektir.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülilâh

4 Numaralı Ek Protokol

POSTA, TELGRAF VE TELEFON PROTOKOLÜ

Madde — 1

Anlaşan Tarafların yetkili makamları, memleketleri arasında alınıp verilen mektup postası maddelerine iç posta ücret tarifelerini karşılıklı olarak uygulamayı taahhüt ederler.

Madde — 2

Anlaşan Taraflar, servisleri arasında alınıp verilen kelimelerle değerli mektup ve kutuların Halep - Telköçek - Nusaybin yolundan gönderilmesini sağlamak için gerekli teşebbüslerde bulunmayı taahhüt ederler.

Madde — 3

Türkiye, Ankara - Diyarbakır - Türk - Irak hududu, Irak, Bağdat ile Irak - Türk hududu arasında telgraf ve telefon kuran - Portörleriyle donanmış ve en modern donanımlı hattı işletmeye koymayı taahhüt ederler.

Yukarda gösterilen hattın bitirilmesine ve kullanılmasına kadar Türk ve Irak yetkili makamları, şimdiki hat üzerinden Diyarbakır'la Musul arasında düzgün bir işletme sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alacaklardır. Irak, Türkiye ile Irak arasında Suriye üzerinden telefon görüşmelerini sağlamak üzere, Türkiye Posta İdaresi tarafından Suriye Telefon İdaresine yapılmış olan başvurmayı destekleyecektir.

Madde — 4

Anlaşan Tarafların yetkili makamları, Devlet ve Basın telgrafları ücretlerinde karşılıklı olarak % 50 indirme yapmayı taahhüt ederler.

Üçüncü maddede sözü geçen hattın işletmeye açılmasından sonra bu nispetin Basın telgrafları için 2/3 e indirilmesi de gözönünde tutulabilecektir.

Bu Protokotün uygulanma şekil ve şartları ve servis bakımından alınması gerekli tedbirler Anlaşan Tarafların yetkili makamlarınca uyularak belirtilecektir.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülilâh

5 numarlı ek protokol

EKONOMİ İŞLERİ PROTOKOLÜ

Anlaşan Taraflar, ileride, ekonomi alanında, iki memleket arasında daha sıkı bir şekilde çalışmayı ve işbirliğini sağlayacak gerekli şartları gerçekleştirmek isteğiyle aşağıdaki hususlarda uyumuşlardır :

Bölüm : I

Karma Ekonomi Komisyonu

Madde — 1

Bir Karma Ekonomi Komisyonu kurulacak, bu komisyon, işbu protokolün 1, 2, 3, 4 ve 5 nei bölümlerindeki hükümler ile 1 ve 4 numaralı ek protokollerin hükümlerinde gösterilen hususların ne şekilde uygulanacağı ve bu hükümlerin daha tam bir şekle girmesi için neler lâzımgeleceği hakkında beraberce tasarılar hazırlıyarak bunları iki Taraf Hükümetlerinin inceleme ve onamasına sunmak üzere, belli aralıklarla toplantılar yapacaktır.

Madde — 2

Karma Ekonomi Komisyonunun komiteleri şunlardır :

1. Ticaret, Gümrük ve Maliye Komitesi.
2. Turizm Komitesi.
3. Ulaştırma ve Limanlar Komitesi.
4. Dicle ve Fırat nehirleri sularının düzene konması Komitesi.

Madde — 3

Karma Ekonomi Komisyonunun veya Komitelerinden herhangi birinin toplanacağı yer ve tarih Anlaşan Taraflardan birinin diplomasi yoluyla yapacağı istem üzerine iki Hükümet arasında belirtilecektir.

Bölüm : II

Gümrük İşleri

Tek madde

Anlaşan Taraflardan herbiri, öteki Taraf menşeli olan ve oradan gelen mallar üzerinden gümrük resminin kaldırılmasını veya bu malların geniş bir indirmeden faydalandırılmasını ta-

ahhüt ederler. Bu indirme, bugün uygulanmakta olan en aşağı gümrük tarifesi üzerinden veya Lozan Andlaşması gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış memleketlerden olmıyan diğer memleketlere ileride uygulanacak tarife üzerinden hesaplanacaktır.

Anlaşan Taraflardan biri, Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış olan memleketlerden birine, birinci fıkrada sözü geçen indirmeden daha elverişli bir indirme yaparsa bu azaltma kendiliğinden öteki Tarafa uygulanacaktır.

Bölüm : III

Banka ve Maliye İşleri

Tek madde

Türkiye ve Irak her iki memlekette yürürlükte olan genel hükümlerin çevresi içinde, Türk ve Irak Ticaret ve Banka Kurumlarının aralarındaki münasebetlerin artmasını ve kendi ülkeleri üzerinde Türk ve Irak ortak sermayeli ticaret ve banka kurumlarının kurulması ve yerleşmesini kolaylaştıracaklardır.

Bölüm : IV

Turizm İşleri

Tek madde

Anlaşan Taraflar, memleketlerindeki turizmi geliştirmek amacıyla:

1. İki memleket arasında ve öteki memleketlerle turizmin gelişmesi için ortaklaşa bir propagandanın yapılıp düzenlenmesini.

2. Turistlerin özlük ve turistik eşyasına ait gümrük, yolcu yoklama ve işlemlerini sadeleştirmek ve benzerlik imkânlarını araştırmak üzere bu husustaki mevzuatlarını alıp vermeyi ve inceliyerek bir birleştirme tasarısı hazırlamayı,

3. Her iki Taraf turing ve otomobil kulüpleriyle kurulacak olan turizm büroları veyahut Konsoloslukları adına gönderilecek turizm propagandası hakkındaki malzemenin gümrük resminden istisnasını,

4. İki memleket vatandaşlarından ellerinde turist kartı bulunanlara seyahat kolaylıklarından ve taşıma tarifesindeki indirmelerden karşılıklı olarak faydalandırmayı,

5. Türkiye'den Irak'a ve Irak'dan Türkiye'ye yapılacak seyahatlerin taşıt ücretlerinin ödenmesi bakımından memleket içinde seyahatler gibi sayılmasını ve Türk turistlerinin Irak'da, Irak turistlerinin de Türkiye'deki ikamet harcamalarının ödenmesi için karşılıklı transfer kolaylığı gösterilmesini,

6. Otel, pansiyon ve lokanta fiyatları üzerindeki denetlemenin artırılmasını,

7. Gerek Anlaşan Taraflar arasında, gerekse öteki memleketlerden Anlaşan Taraflar memleketlerine yapılacak turist ve öğrenci seyahatlerini düzenliyecek, turizm propagandası için malzeme dağıtacak, her iki Taraf taşıt biletlerini satacak turistik propaganda bürolarının Anlaşan Taraflar ülkesinde tek başına veya öteki memleketlerde ortaklaşa kurulmasını,

8. Öteki Tarafın vatandaşlarına bir Tarafın ülkesine giriş ve çıkışlarında ve bu ülkede ikametleri sırasında kolaylıklar gösterilmesi ve yardımında bulunulması hususunda yetkili makamlar gereken emirlerin verilmesini ve memleketlerinde yürürlükte olan kanunlara göre bir Tarafın vatandaşlarının öteki Tarafın ülkesinde serbestçe dolaşmalarını sağlamayı,

9. Turizm dair Milletlerarası Sözleşmelere katılmak yukarıdaki tedbirlerden beklenen gelişimin gerçekleştirilmesine yardım edeceği cihetle, bu hususta gerekli teşebbüslerde bulunmayı kararlaştırmışlardır.

Anlaşan Taraflar, en kısa bir süre içinde, İskenderun ve Basra limanlarında karşılıklı olarak tanyacakları yükleme, boşaltma, antrepo, transit, serbest bölge ve benzeri kolaylıklar hususunda hemen incelemelere girişmeyi ve bu incelemeleri mümkün olduğu kadar çabuk bitirerek sözü geçen kolaylıkları sağlayacak hükümleri toplayan ve bu Protokolü tamamlayan başka bir Protokol imzalamayı kararlaştırmışlardır.

Hasan Saka

Nuri Essard

Feridun Cemal Erkin

Abdülilâh

6 Numaralı Ek Protokol

HUDUT PROTOKOLÜ

Birinci bölüm

Madde — 1

Anlaşan Taraflar iki menileket arasındaki hududun her iki yanında 75 er kilometrelik bir bölgede çıkacak ve hudut münasebetlerinin ahengini bozacak mahiyetteki her türlü olay ve anlaşmazlığın çözülmesini, bu Protokolda belirtilen şartlaragöre, sağlamak hususunda uyuşmuşlardır.

İkinci bölüm

Hudut makamları

Madde — 2

Bu maksatla, Anlaşan Taraflar birinci bölümde yüklenilen taahhütleri kendi sorumluları altında yerine getirmekle aşağıdaki memurları görevlendirmişlerdir :

Türkiye Cumhuriyeti tarafından :

— Birinci derecede: Kaymakamlar veya ikinci derece makamları tarafından tâyin edilen memurlara;

— İkinci derecede: Valiler veya vekilleri;

Irak Kırallığı tarafından :

— Birinci derecede Hükümetin tâyin edeceği memurlar;

— İkinci derecede : Mutasarrıflar veya Hükümetin tâyin edeceği memurlar.

10 neu maddede gösterilen diploması yoluyla bildirme dışında hudut makamlarından her biri bir hudut makamına yeni bir memur getirilmesi veya bir vekil tâyini işini karşiki hudut makamlarına en kısa süre içinde doğrudan doğruya bildirecektir.

Madde — 3

2 nci maddede adı geçen makamlar bu Protokolda gösterilen şartlar içinde incelemeye memur

oldukları olay ve anlaşmazlıkların çözümlenmesini sağlamak için nöbetleşe Türkiye ve Irak Topraklarında birleşeceklerdir.

A) Birinci derecedeki makamlar bu toplantılarını her üç ayın ilk haftasında yapacaklardır. Bu makamlardan her birinin hudut bölgesinde güvenliğe memur teşkillerden birine dâhil ve sadece danışma oyu verebilecek bir subayı ve bir tercüman kâtibini yanında bulundurmaya hakkı olacaktır.

Birinci derecede makamlar birinci veya ötekinin isteğiyle olağanüstü toplantılar da yapabileceklerdir. Hudut makamları tasarlanan toplantının gününü, saatini, yerini ve gündemini her toplantıdan önce ve 48 saatten aşağı olmayacak bir süre içinde yazı ile bildireceklerdir. Hudut makamları, gerekince birinci derecede toplantıda şikâyetçileri, zarar görenleri, tanıkları ve ilgililerin çağıracağı uzmanları dinleyebileceklerdir.

B) İkinci derece makamları senede iki defa toplanacaklardır.

İkinci derece hudut makamları sadece danışma oyu verebilmek üzere yanlarında eşit sayıda subay veya kamu hizmetleri memuru ve kendilerine lüzumlu kâtip ve tercümanlar bulundurabileceklerdir.

Adı geçen makamlar tasarlanan toplantıdan enaz 15 gün önce toplantı günü, saati ve yeri hakkında anlaşacaklar ve yanlarındakilerin ad ve ünvanlarını ve toplantı gündemini birbirlerine bildireceklerdir.

Hudut makamları toplantılarından her biri için ikisi Türkçe ve ikisi Arapça olmak üzere dört aslı eşyazıdan ibaret birer tutanak yazacaklardır.

Madde — 4

Birinci derece hudut makamları gerekli soruşturmayı yerinde yapmayı oybirliğiyle kararlaştırabilirler. Yerinde soruşturma ancak hududun iki yanında 3 er kilometrelik bir bölgede yapılabilir. Soruşturma için gerektiği takdirde hudut makamları şikâyetçileri, zarar görenleri, tanıkları ve anlaşmazlıkta ilgili olanlarla çağırılan uzmanları yanlarına alabileceklerdir. Soruşturmanın neticeleri biri Türkçe öteki Arapça iki aslı eşyazı olarak yazılan bir tutanağa geçirilecektir. Kendi bulunmayacaksa, hudut makamı bu toplantılarda ad ve ünvanları karşılıklı makama önceden bildirilecek olan bir subay veya memur tarafından yerinde temsil edilebilecektir.

Madde — 5

Bütün hudut olay ve anlaşmazlıkları ilkönce Anlaşan Tarafların birinci derece makamlarla incelenip çözülecektir.

Bu makamların, üzerinde anlaşmadıkları meseleler, her iki Tarafın ikinci derece hudut makamlarının inceleme ve çözümüne sunulacaktır.

Madde — 6

3 ncü maddede tâyin olunan makamların çalışmaları arasında ahenk kurmak üzere Anlaşan Taraflar, iki Taraftan her birinin eşit sayıda Temsilcilerinden kurulacak bir Türkiye - Irak Daimî Hudut Komisyonu teşkil edeceklerdir.

Bu kurul yılda en az bir defa ve işler gerektirirse daha sık olmak üzere nöbetleşe Türkiye ve Irak'da toplanacaktır.

Çağrı, gelecek toplantının olacağı memleket üst makamı tarafından yapılacaktır.

Anlaşan Taraflar toplantının yer ve tarihini diplomasi yoluyla kararlaştıracaklar, toplantı tarihinden en az bir ay önce temsilcilerin ad ve ünvanlarını ve gündeme koymak istedikleri meseleleri aynı yolla birbirlerine bildireceklerdir.

Türkiye - Irak Daimî Hudut Komisyonunun ilk toplantısı bu Protokolün yürürlüğe girmesinden en geç altı ay sonra Irak toprağında aktedilecektir.

Daimî Komisyon, birinci ve ikinci derece hudut makamları arasında üzerlerinde anlaşılama-yan hudut meselelerini çözmeye gayret edecek, aynı zamanda hudut üzerinde düzen ve güvenliği en iyi şartlar içinde sağlamak için alınmasını faydalı sayacağı tedbirleri temsil edilen Hükümetler- den her birinin onamasına sunacaktır.

Madde — 7

Birinci ve ikinci derece hudut memurları ve onların yanında ve yardımında bulunanlar hu- dutta kimliklerini bildirdikten sonra toplantının yapılacağı komşu toprağına serbestçe girecekler- dir.

Bu birinci ve ikinci derece toplantılarda bulunacak memurların üniforma ve silâhla gitmeye ve toplantılara böylece katılmaya hakları vardır.

Madde — 8

Anlaşan Taraflardan her biri bu Protokol hükümlerinin yerine getirilmesi dolayısıyla, memur olarak kendi toprağında bulunan şahıslara bilhassa yolculukları, barınmaları ve menfaatlerini tem- sil ettikleri memleket makamlarıyla irtibat araçlarını sağlamak için gereken yardımda buluna- caktır.

Bir vazife ile komşu Devlet toprağına gidecek olan memurlar taşıtlarıyla yanlarına alacakları yiyeceklerini her hangi bir resim ödemedi geçirebilecekler ve şahıs muafıklarından faydalan-abileceklerdir.

Madde — 9

Şikâyetçilerin, zarar görenlerin, tanıkların ve anlaşmazlıkta ilgililerce gösterilen uzmanların el- lerinde bir hudut toplantısı sırasında dinlenmek üzere komşu memlekete girmeleri için, kendi- lerini çağıran hudut makamı tarafından her birine verilen ve karşılıklı makamca vize edilen birer (birakgeçsin - lesepase) kâğıdı bulunması lâzımdır.

Birakgeçsin'i olan kimse hiç bir ayrıcalık veya muafıktan faydalanamaz; ancak kendi ihti- yaçları için gümrük resimlerinden ve başka resimlerden muaf olarak yanında 5 kiloğramı aşmayan ağırlıkta yiyecek ve tütün götürebilecektir.

Madde — 10

Bu Protokolün yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak iki ay içinde anlaşan Taraflar hudut makamları sahiplerinin ad ve unvanlarını, her zaman buldukları yeri, faaliyetleri alanını, hu- dut toplantılarının yapılacağı yerlerin adlarını ve bilhassa şahısların, malların geri verileceği ve hudut makamları yazışmalarının alınıp verileceği ve kuruyelerin buluşacağı yerlerin gösterilme- si suretiyle hudut kapılarının listesini diploması yoluyla birbirlerine bildireceklerdir.

2. nci maddenin son fıkrasında gösterilen bildiriye teyit etmek üzere bir hudut makamın- da her memur değişikçe bu değişiklik iki ay içinde diploması yoluyla karşı tarafa haber verile- cektir.

Üçüncü Bölüm

Hudut bölgesine genel düzen ve güvenlik

Madde — 11

Anlaşan Taraflar hudut bölgelerinin öteki Tarafın güvenlik ve ülke bütünlüğüne karşı yönetile- cek hareketler için kullanılmasına, herbirinin kendi toprağında kendi takdirine bırakılan, uygun tedbirlerle engel olmayı karşılıklı olarak taahhüt ederler.

Madde — 12

Yetkili hudut makamları hudut bölgesinde öteki Tarafın rejimine veya güvenliğine karşı yönetilen eylemlerde bulunmak amacıyla bir veya birkaç şahıs tarafından hazırlıklar yapıldığını öğrendikleri takdirde hemen birbirlerine haber verecekler ve bu hususta elde edebilecekleri bütün bilgileri birbirlerine bildireceklerdir.

Adı geçen makamlar, her ne mahiyette olursa olsun, ülkeleri içinde işlenen ve faillerinin öteki Tarafa sığınmaları imkânı bulunan bütün haydutluk eylemlerini karşılıklı olarak birbirlerine bildireceklerdir.

İki memleketten her birinin makamları gerek bu eylemlerin önüne geçmek, gerek faillerin hududu aşmalarını önlemek için bütün faydalı tedbirleri alacaklardır; bu hususta alınacak tedbirler lüzumunda hudut toplantılarında oybirliğiyle karar-laştırılacaktır.

Madde — 13

İki Tarafın biri kendi hudut bölgesinde güvenlik hareketlerine girişmeyi kararlaştırdığı takdirde lüzum görürse bunu hudut makamları aracılığıyla öteki Tarafa bildirecek ve bildirilen Taraf da bu hareketlerin başarılması için faydalı sayacağı bütün tedbirleri alacaktır.

Kararlaştırılan tedbirler bu iş için yapılacak hudut toplantısı tutanağına geçirilecektir.

Madde — 14

Anlaşan Taraflar, hududu tek veya topluca hareket eden silâhli şahısların taarruzlarına karşı devamlı olarak korumak için her cins tabanca ve rövelverler dâhil olmak üzere silâh veya harb mühimmatı taşıyan her şahsın huduttan içeri girmesini önlemek için bütün faydalı tedbirleri almayı taahhüt ederler. Bu hususta alınacak bütün tedbirler veya yasamalar öteki Tarafa bildirilecektir.

Madde — 15

Her hangi bir yanlışlığa yer bırakmamak üzere, Anlaşan Taraflar asker teşküllerinin yapacakları atış talimlerini hududun iki yanında 5 er kilometrelik bölgelerde aneak bu maksat için hazırlanmış atış alanlarında ve bir subayın komutası altında yapılabileceğini kararlaştırmışlardır.

Madde — 16

Hudut bölgesi içinde işlenen bütün suçların veya haydutluk hareketlerinin failleri ile bu bölge dışında işlenen bütün suçların veya haydutluk hareketlerinin bu bölgeye sığınan failleri ilgili makamlarca hemen tutulacaklar ve bu makamlar zararların ödenmesi için bütün tedbirleri alacaklardır.

Suçlular suçun işlendiği Devlet vatandaşı oldukları takdirde bu Devletin birinci derecede makamlarının yazılı istemi üzerine başka bir işlem yapılmaksızın teslim olunacaktır; bu istem kâğıdı bu Protokole bağlı 1 numaralı Ekteki örneğe uygun olacaktır. Teslim istem kâğıdına gelinceye kadar suçlu gözaltına alınacaktır. Bu gözaltı üç aydan çok sürmeyecektir.

Suçlular ülkesine sığındıkları Devletin vatandaşı iseler, bu memleketin kanunlarına göre orada kovuşturulacaklardır. Bu halde suçun kendi ülkesi içinde işlendiği Devlet makamlarının, adli kovuşturmayı kolaylaştıracak takdir unsurlarını hudut yoluyla vermeleri gereklidir.

Her iki halde, hudut makamları bu kovuşturma neticesinden birbirlerine haber vereceklerdir.

Her ne suretle olursa olsun vatandaşlığa geçmek, bir şahsın geri verilmesi istemini gerektiren suçun işlenmesinden sonra olmuş ise yukarıda gösterilen usule göre geri verme istemine karşı defî olarak kullanılamaz.

Madde — 17

İlgili ikinci derece hudut makamının elden çıkarılmasını memleketinin esenliği için zararlı göreceği kâğıtlar ve belgeler ayırık olmak üzere, hudut rejimi usulüne göre teslim olunan bir suçlunun yakalanması sırasında beraberinde bulunan bütün kişilik eşya, kâğıd ve belgeler, silâhlar, mallar ve hayvanlar teslim sırasında öteki Taraf hudut makamlarına verilecektir.

Bu şartlarla olan her teslim bu hususta yetkili memur tarafından verilen alındı karşılığında yapılacaktır.

Madde — 18

Hudut bölgesinde yapılan her silâh veya mühimmat zaptı, suçlunun öteki Devletin vatandaşı olması veya bu Devletin ülkesinde devamlı olarak oturması halinde öteki Tarafın birinci derece hudut makamına yazı ile bildirilecektir.

Madde — 19

Haydutluk hareketlerinin faileri ve kaçakçılar hudut bölgesinden mutlaka uzaklaştırılacak ve bundan böyle bu bölgede oturmalarına izin verilmeyecektir.

Hudut gölgesinde oturanlardan olup durum vefaaliyetleri karşı Taraf hudut makamlarının devamlı şikâyet ve başvurularına konu olanlarla öteki Devletin güvenliğine karşı suç işlemeyi âdet edinmiş yahut bu eylemlerin tahrikçi ve teşvikçisi olarak tanınan kimselerin zararsız bir hale getirilmeleri hususunda tesirli tedbirler alınacaktır.

Madde — 20

Usulüne uygun bir belge ile izinli olmaksızın hududu geçecek olan her şahıs tutulacak ve o yerin kanunlarına aykırı hareket etmişse, adli kovuşturmayaya uğrayacak ve hüküm giyeceği cezanın sonunda geldiği memleketin hudut makamlarına veya bu hususta yetkili hudut memurlarına alındı karşılığında teslim olunacaktır.

Yanlışlıkla yahut yolunu şaşırarak hududu geçmiş oldukları anlaşılanlar, haklarında başka bir işlem yapılmaksızın karşı Taraf hudut makamlarına teslim olunurlar.

Madde — 21

Tek veya topluca öteki ülkeden gelip sığınma isteği göstermek suretiyle iki Taraftan birinin hudut bölgesine girecek olan şahıslar sığındıkları yer hudut makamları tarafından hemen yakalanıp silâhsızlandırılacaklar ve 20 nci maddede gösterilen şartlar içinde geldikleri memleketlere gevrilmedikleri takdirde hudut bölgesi dışına çıkarılacaklardır.

Bu mülteciler için hudut bölgesine girmek yasak olacaktır.

Kendisine sığınılan memleket hudut makamları bu maddeyi uygulayarak aldıkları silâhsızlandırma ve uzaklaştırma tedbirlerini mültecilerin bıraktıkları memleketin hudut makamlarına bildireceklerdir.

Madde — 22

Anlaşan Taraflardan her biri öteki Tarafın ülkesinde oturan şahısların kendi topraklarına göçmelerini hiçbir suretle teşvik etmemeyi taahhüt eyler.

Madde — 23

Bir Tarafın vatandaşı olan ve aynı zamanda vatandaşı olduğu Devletin ülkesinde oturan şahıslarla öteki taraf resmî makamları yazışma ve konuşma yapmaktan sakınacaklardır.

Madde — 24

Devlet veya fertlere ait olup sahiplerinden kanunsuz olarak alınmış hayvanlar veya eşya öteki Taraf hudut bölgesinde bulunduğu takdirde tanıma veya tasarruf bakımından hiçbir anlaşmazlık çıkmazsa öteki Taraf makamlarına alındı ile geri verilecektir.

Bu madde ile belirtilmiş olan hudut usulü, kaybolup veya yanlışlıkla hududun öte tarafına götürülüp öteki hudut bölgesinde bulunan hayvanların geri verilmesinde de uygulanabilir; böyle bir durumda gümrük idaresinin takdir yetkisi tamdır. Yukarıda gösterilen usule uygun olarak hayvanların veya eşyanın geri verilmesi dolayısıyla hiçbir resim veya tazminat alınmayacaktır. Ancak besleme ve koruma harcamaları malsahibine ait olacaktır.

Madde — 25

Bu Protokol Türkiye ile Irak arasında 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Andlaşmanın iyi komşuluk münasebetlerine dair bulunan ikinci bölümünün yerini tutacaktır.

Geçici Madde

Bu Protokolün yürürlüğe girmesinden önce ortaya çıkıp 5 Haziran 1926 Andlaşması gereğince vazife gören hudut makam ve kurulları tarafından incelenme ve çözümleri tamamlanmamış olan hudut olay ve anlaşmazlıkları bu Protokoldeki hükümler çevresinde incelenip çözülecek, üzerlerinde bu yoldan bir anlaşmaya varılamıyan meseleler hakkında kesin kararlar Türkiye - Irak Daimî Hudut Komisyonunun ilk toplantısında verilecektir.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülilâh

1 Numaralı Ek

Makamı:

Yakalama ve teslim istemi

(No)

Sanığın adı ve soyadı:

Sanığın baba veya anasının adı:

Doğum yeri:

Doğum tarihi:

Sanığın uyrukluğı:

Olayın tarihi:

Olayın yeri:

Olayın nevi:

Olayın özeti:

Sanığın kaçış yönü:

Sanığın sığınması umulan yer:

Sanığın yakalanmasını ve teslimini dilerim:

İmza:

İhtar :

1. — Bu ilk bilgiler ek olarak da tamamlanabilir.
2. — Kimliği belirtilemeyen sanıkların izleri istemin hemen yapılısında teslim alınacaktır. Araştırma sonucu mümkün olduğu kadar çabuk bildirilecektir.
3. — Sanığın kimliği ve sığınma yeri belirsiz kaldığı halde, acele soruşturma yapılarak sonucu istiyen makama bildirilecektir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE IRAK KIRALLIĞI ARASINDA SUÇLULARIN GERİ VERİLMESİ SÖZLEŞMESİ

Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselâns İsmet İnönü

ve
Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilah
Suçluların geri verilmesini düzelemek için bir Sözleşme yapmaya karar vererek bu iş için aşağıda adları yazılı yetkili temsilcilerini tâyin etmişlerdir:

Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü:

Ekselâns Hasan Saka

Trabzon Milletvekili, Dışişleri Bakanı

Ekselâns Feridun Cemal Erkin

Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi, Büyük Elçi

Irak Kırallığı Naibi Altes Abdülilah:

Ekselâns Al Farık Nuri Essaid

Âyan Meclisi Başkanı, Hafidain Nişanının 1 nei Rütbesini hâmil

Ekselâns Abdülilah Hafidh

Saylavlar Meclisi Üyesi

Bu temsilciler usulüne uygun yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Sözleşen taraflar, bu Sözleşme hükümleri gereğince birbirleri adalet makamlarınca kovuşturulan veya hüküm giydirilmiş olan ve ötekinin ülkesinde bulunan şahısları karşılıklı olarak birbirlerine geri vermeyi taahhüt ederler.

Şu kadar ki, Sözleşen taraflar kendi vatandaşlarını geri vermezler.

Suçluların geri verilmesi, ancak, geri verilme kendisinden istenen Devletin ülkesi dışında işlenmiş olan bir suçtan dolayı kovuşturma yapılması veya hüküm giydirilmiş olması hâlerinde kabul olunur.

Madde — 2

Sanık veya hükümlünün geri verilmesi istenebilmek için, üzerlerine atılan suçun her iki memleket kanunlarına göre en aşağı bir yıl hapis veya daha ağır cezayı gerektirmesi lâzımdır.

Geri verme istemi kesinleşen bir hükmün yerine getirilmesi için yapıldığı takdirde ancak suçlu, her iki memleketin kanunlarına göre en az bir yıl hapis veya daha ağır bir cezayı gerektirebilen bir eylem için altı aydan çok hapis cezasına kesin olarak hüküm giymiş ise geri verme yapılır.

Madde — 3

Geri verme suçunun, yine, her ne şekil ve mahiyette olursa olsun teşebbüs veya iştirak hal-lerinde de bu teşebbüs veya iştirak geri vermeyi isteyen Devlet ve geri verme kendisinden istenen Devletin kanunlarına gör, 2, nci madde hükümlerine göre cezayı gerektirdiği takdirde ya- pılır.

Madde — 4

Aşağıdaki hallerde suçluların geri verilmesi istemi kabul olunmaz :

- a) Siyasi suçlar ve onlara bağlı eylemler ;
- b) Askerî suçlar, onlara bağlı eylemler ;
- c) Ancak zarar gören şahsın şikâyeti üzerine kovuşturulabilen ve bu şahsın vazgeçmesiyle kovuşturulmasına son verilmesi gereken suçlar ;
- d) Geri verilmesi istenen şahıs gerek geri isteyen Devletin ve gerek geri verilmesi kendisinden istenen veya suç ülkesi üzerinde işlenmiş bulunan Devletin kanunlarına göre zamanaşımına uğramış yahut düşmüş bir suçtan ötürü kovuşturulmakta ise ;
- e) Geri verilmesi istenen şahıs geri verme kendisinden istenen memlekette aynı suçtan ötürü kovuşturulmakta ise veya kesin surette dâva dışı görülmüş veyahut hükümlülüğüne veya sorumsuzluğuna veyahut beraetine hüküm verilmişse ;
- f) Geri verme kendisinden istenen Devletin makamları kendi kanunları gereğince suçlu hak- kında hüküm vermeye yetkili ise ;
- g) Suç, üçüncü bir Devletin ülkesinde işlenmiş olup da geri verme kendisinden istenen Tara- fın kanunları, yabancı memlekette işlenmiş olan böyle bir suçtan ötürü kovuşturma yapılmasını kabul etmez ise.

Ancak :

1. Devlet Başkanının şahsına ve ailesi üyelerine karşı işlenen herhangi bir suç ;
2. Hükümet Başkanına karşı işlenen öldürme veya buna teşebbüs veyahut iştirak ;
3. Her ne maksatla yapılmış olursa olsun yol kesicilik ve işkence suçları ve işkence ile yapılan hırsızlık suçu ;

Siyasi suç veya böyle bir suça bağlı eylem sayılamaz.

Madde — 5

Suçluların geri verilmesi istemi, her zaman diplomasi yoluyla yapılmak gerektir.

Madde — 6

Suçlunun geri verilmesini gerektiriniyen ve 4 ncü maddede yazılı bulunan hallerde, eylemle- rin mahiyetini takdir etmek yalnız geri verme kendisinden istenen Devlete aittir.

Şu kadar ki, siyasi bir suçtan dolayı geri verme istemi, ancak, geri verme kendisinden istenen Devletin yetkili mahkemesi tarafından suçun siyasi olduğuna dair bir karar verilmiş olması halinde reddedilebilir.

Madde — 7

1. Sanık veya suçlunun geri verilmesi hakkındaki istem kâğıdına aşağıdaki belgelerin eklenmesi gerektir :

- a) Yetkili adalet makamından çıkmış yakalama veya tutma emri ;
- b) Suçun nevini gösteren bir kâğıt ile bahse konu suç için uygulanacak kanun hükümlerinin metni ;
- c) Geri verilmesi istenen sanık veya suçlunun niteliklerini kapsıyan kaabil olduğu kadar taf-

silli bir beyan kâğıdı veya kimlik kâğıdı ve mümkünse fotoğrafı;

d) Varea, dâva hakkında soruşturma yapan yargıç tarafından onanmış ifade tutanakları.

2. Geri verme istemi gıyap veya savunmadan kaçınma halinde hüküm giymiş olan bir şahıs ise istem kâğıdına yukardaki fıkrada yazılı belgelerden başka hüküm özeti ve hükmün dayandığı kanun maddeleri eklenecektir.

3. Geri verme istemi, yüzüne karşı hüküm giymiş olan bir şahıs hakkında ise istem kâğıdına aşağıdaki belgelerin bağlanması gerektir:

a) Hükümün bir örneği,

b) Hükümlünün kimliğini oldukça tafsilli bildirir bir beyan kâğıdı veya kişilik kâğıdı ve mümkünse fotoğrafı;

c) Hükümün dayandığı kanun maddelerinin bir örneği;

d) Hükümün yerine getirilmesi lâzım olduğunu gösterir yetkili makamdan verilmiş bir belge.

4. Mülke karşı işlenmiş suç bahse konu olduğu takdirde suçtan meydana gelen veya meydana getirilmesine teşebbüs olunan zararın aşağı yukarı tutarı bildirilecektir.

5. Gönderilen kâğıtlar, geri verme isteminde bulunan Devletin kanunları ile belirtilen şekilde düzenlenecek ve bunların aslı veya geri verme isteminde bulunan Devletin mahkemesi veyahut başka herhangi yetkili bir makamı tarafından onanmış örneği gönderilecektir. Bu kâğıtlara, geri verme kendisinden istenen Devletin dilinde veya Fransızca yazılmış ve geri verme isteminde bulunan Devletin diploması memuru veya geri verme kendisinden istenen Devletin yeminli bir tercümeecisi tarafından onanmış bir tercüme bağlanacaktır.

6. Suçlunun geri verilmesi kendisinden istenen Devlet, yukarda yazılı kâğıtları alır almaz, geri verme istemi ilk bakışta kabul edilemeyecek şekilde görünmüyorsa, istem hakkında sonradan karar vermek üzere, yetkili makamlar geri verilmesi istenen şahısları tutmak veya başka herhangi uygun bir tedbir almak suretiyle kaçmalarını önler.

7. Geri verme istemine konu olan suçun bu Sözleşme gereğince geri vermeyi gerektirir suçlardan bulunduğundan kuşkulanırsa geri verme isteminde bulunan Devletten açıklama istenilecek ve verilen açıklama kuşkuyu gidermedikçe suçlu geri verilmeyecektir. Açıklama dileği geri verme isteminde bulunan Devletin diploması memuruna gönderildiği günden başlayarak üç ay içinde yerine getirilmemişse tutulan şahıs salıverilebilecek ve hakkında alınan tedbirler kaldırılabilir.

Madde — 8

Geri verme kendisinden istenen Taraf, suçun bu Sözleşme gereğince geri vermeyi gerektireceğine inanırsa suçluyu yakalatacak ve olay hakkında inceleme ve soruşturmayı yaptıracak ve sonunda dosyanın tam veya yeter olduğuna, geri verilmesi istenilen şahsın, sanık veya hükümlü gösterilen şahıs olduğuna ve hükümlülük halinde buna sebep olan suçun, hükmün çıktığı zamanda, geri vermeyi gerektiren suçlardan bulunduğuna inanırsa geri verecektir.

Madde — 9

Suçlunun geri verme istem kâğıdıyla buna eklenmesi lâzım gelen bu Sözleşmede yazılı belgeler geri verme kendisinde istenen Tarafa verilineye kadar geçecek zaman içinde suçlunun kaçması umulduğu takdirde, bu belgelerin gelmesi beklenmeksizin geri verme kendisinden istenen Devlet Dışişleri Bakanlığına geri vermeyi isteyen Devlet tarafından telgraf veya posta ile yapılacak başvurma, yahut bu Devletin diploması memuru tarafından yapılacak dilek üzerine geri verme kendisinden istenen Devlet suçlunun, geçici olarak, tutulmak yahut herhangi bir başka tedbir almak suretiyle kaçmasını önliyecektir.

Şu kadar ki, bu halde suçun nevi ve mahiyeti ve cezanın derecesi ve suçlu hakkında yetkili makamdan geçici olmıyarak tutma emri çıkmış olduğu bildirilmek gerektir.

Bu suretle geçici olarak tutulan veya hakkında başka bir tedbir alınmış olan şahıs hakkındaki geri verme istem kâğıdı ve belgeleri tutma veya başka tedbir tarihinden başlayarak üç ay içinde

geri verme kendisinden istenen Devlete ulaştırılmazsa geri istenen şahıs salıverilir, yahut hakkındaki tedbir kaldırılır.

Madde — 10

Geri verilmesi istenen şahsın suçtan elde ettiği yahut üzerinde bulunup alınan eşya, suçu işlemekte kullanılan aletler ile suçu işlediğini ispata yarayan herşey, üçüncü şahısların hakları saklı kalmak şartıyla ve yetkili makamın takdirine göre, o şahıs ile aynı zamanda geri verilecek ve geri verme kabul edilmiş iken suçlu, ölümü veya kaçması sebebiyle geri verilememiş olsa bile bu eşya geri vermeyi istiyen Devlete yine verilecektir. Bu, geri veren memlekette istenilen şahıs tarafından gizlenmiş olan veya depo edilip de sonradan bulunan aynı mahiyetteki bütün eşyayı da kapsıyacaktır.

Madde — 11

İstenilen kişi kendisinden geri verme istenilen Devlet ülkesi içinde geri verme istemini gerektiren suçtan başka bir suç sebebiyle kovuşturulmuş veya hüküm giymiş ise, geri verilmesi kovuşturma sonuna veya cezasını çekmesine veyahut cezanın affine veya kaldırılmasına kadar geciktirilebilecektir.

İstenilen şahıs, kendisinden geri verme istenilen Tarafın makamlarınca, ceza kanunlarına aykırılıktan başka bir sebepten dolayı kovuşturulduğu ve bu da onun zorla getirilmesini veya tutulmasını gerektirdiği takdirde, geri verme kovuşturmanın veya tutukluğun bitimine kadar geciktirilebilecektir.

Bununla beraber, geri vermeyi isteyen memleketin kanunlarına göre bu gecikmeden, kovuşturmada zamanaşımı veya başka önemli zorluklar çıkabilirse, bazı özel düşünceler engel olmadığı takdirde ve isteyen memlekette kovuşturma biter bitmez istenen şahıs, tekrar geri verilmesi taahhüt edilmek şartıyla, geçici olarak teslim edilecektir.

İstenen şahıs, fertlere karşı giriştiği yüklenme gereklerini, geri verme sebebiyle yerine getirmeyecekse ilgililerin yetkili makamlar önünde haklarını aramaları hali saklı kalmak üzere geri verme yine yapılacaktır.

Madde — 12

Geri verme istemi kabul edilince, istenilen şahıs, geri verme kendisinden istenen Devletin ya hudut kapısında yahut bindirme limanında isteyen Devletin emrine verilecektir.

Geri verilmesi kabul edilen şahıs, geri verme kararının bildirilmesinden başlayarak bir ay içinde isteyen Devlet tarafından teslim alınmazsa salıverilebilecektir.

Madde — 13

Teslim olunan şahıs, ancak, teslimini gerektiren suç veya suçlardan ötürü yargılanabilir.

Bununla beraber, geri veren Devlet kabul ederse, yahut geri verilen şahıs, kendisini geri veren memlekete dönmek imkânı varken bundan faydalanmazsa o şahıs, teslimi gerektiren suç veya suçlardan başka bir sebeple tutulabilir ve yargılanabilir.

Teslim olunan şahsın üçüncü bir Devlete geri verilmesi de ancak, yukarıda yazılı şartlarla olabilecektir. Bununla beraber, geri verilen şahıs yargılanmaya razı olursa, kendisini teslim eden Devletin iznini almaya lüzum yoktur; yalnız bilgi verir.

Bu madde hükmü, geri vermeyi istiyen Devletin ülkesinde, teslimden sonra işlenen suçlar hakkında uygulanmaz.

Madde — 14

Sözleşen Taraflardan birinin geri verilmesini istediği şahıs, başka suçlarından ötürü bir veya birden çok Devlet tarafından istenmekte ise en ağır suç kendi ülkesi üzerinde işlenmiş olan Devlete ve suçları, ağırlık bakımından, aynı derecede bulunuyorsa vatandaşı olduğu Devlete teslim olunur.

Geri verilmesi istenen şahıs, istiyen Devletlerden hiç birinin vatandaşı olmazsa ve suçları da aynı derecede ağır ise, hangi Devletin istem kâğıdı önce alınmışsa o Devlete teslim olunur. Suçun ağırlığı geri verme kendisinden istenilen Devletin kanunlarına göre belirtilir.

Madde — 15

Bir suçlunun geri verilmesi işi Sözleşen Taraflardan biriyle üçüncü bir Devlet arasında olursa, geri vermeyi gerektiren suç, 4 ncu maddede yazılı suçlardan olmamak ve suçlu da kendi vatandaşı bulunmamak şartıyla 10 ncu maddede yazılı eşyanın kendi ülkesinden transit olarak geçmesini öteki Taraf kabul edecektir.

Transit istemi, 7 nci maddede yazılı belgelerin aslı veya usulüne göre onanmış örneği verilerek, diploması yoluyla yapılmak gerektir.

Madde — 16

Sözleşen Taraflar, ülkelerinde suçlunun tutulması, beslenmesi ve nakliyle 11 nci maddede yazılı geçici teslim dolayısıyla yapılan harcamaların ödenmesini karşılıklı olarak istemiyceklerdir.

Sözleşen Taraflardan birisine, üçüncü bir Devlet tarafından geri verilen veya geçici olarak teslim olunan ve öteki Tarafın ülkesinden transit olarak geçen şahıs için yapılan harcamaları geri vermeyi veya geçici olarak teslimi istemiş olan Devlet ödeyecektir.

Madde — 17

Onama belgelerinin alınıp verilmesinden 15 gün sonra yürürlüğe girecek olan bu Sözleşme bir yıl süre ile yürürlükte kalacaktır. Bu sürenin bitmesinden altı ay önce Taraflardan biri Sözleşmeye son vermek istediğini öteki tarafa bildirmese Sözleşme kendiliğinden süresiz olarak uzatılmış sayılacak ve böyle bir bildiride bulunulduktan ancak altı ay sonra yürürlükten kalkacaktır.

Bu Sözleşme onanacak ve onama belgeleri en kısa bir zamanda Bağdat'da alınıp verilecektir.

Ankara'da 29 Mart bin dokuz yüz kırk altı tarihinde Türkçe, Arapça ve Fransızca olarak yapılan bu Sözleşmenin, anlaşmazlık halinde, Fransızcası esas tutulacaktır.

Hasan Saka
Feridun Cemal Erkin

Nuri Essaid
Abdülilâh

Ankara 29 Mart 1946

Ekselâns,

Bugün imzalanan Suçluların geri verilmesi Sözleşmesinin Devlet Başkanı ile ailesi üyelerinin şahıslarına karşı işlenen suçların siyasi suç veya böyle bir suçla bağlı eylem sayılmıyacağına dair 4 ncu maddesinin buna ilişkin fıkrası hakkındaki Ekselânsınızın mektubunu aldığımı ve, karşılık olarak, Devlet Başkanlığı görevini fiilen yapan şahıslara, veliahde veya gerekince Devlet Başkanlarının yerine geçecekleri karşı işlenen suçların da siyasi bir suç veya böyle bir suçla bağlı eylem sayılmıyacağını Ekselânsınıza bildirmekte şeref kazanırım.

En derin saygılarımın kabulünü ekselânsınızdan rica ederim.

Ekselâns Feridun Cemal Erkin
Büyük Elçi
Dışişleri Bakanlığı
Umumi Kâtibi.

Nuri Essaid

Ankara

Ankara; 29 Mart 1946

Ekselâns;

Bugün imzalanan Suçluların geri verilmesi Sözleşmesinin Devlet Başkanı ile ailesi üyelerinin şahıslarına karşı işlenen suçların siyasi suç veya böyle bir suçla bağlı eylem sayılmıyacağı hakkındaki 4 ncü maddesinin buna ilişkin fıkrası gözönünde tutularak, Devlet Başkanlığı görevini fiilen yapan şahıslara, veliahda veya gerekince Devlet Başkanlarının yerine geçecekleri karşı işlenen suçların da siyasi bir suç veya böyle bir suçla bağlı eylem sayılmıyacağını Ekselânsınıza bildir-mekle şeref kazanırım.

En derin saygılarımın kabulünü Ekselânsınızdan rica ederim.

Ekselâns

Feridun Cemal Erkin

Al Farık Nuri Essaid;
Irak Âyan Meclisi Reisi.
Ankara

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE IRAK KIRALLIĞI ARASINDA HUKUK, CEZA VE TİCARET İŞLERİNE İLİŞİKLİ ADLİ YARDIM SÖZLEŞMESİ

Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselâns İsmet İnönü

ve

Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh

Hukuk, Ceza ve Ticaret İşlerinde Adli yardımlaşma münasebetlerini düzenleme arzusuyla bu konu üzerinde bir Sözleşme yapmayı kararlaştırmışlar ve aşağıda adları yazılı yetkili temsilcilerini tâyin etmişlerdir:

Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü:

Ekselâns Hasan Saka

Trabzon Milletvekili, Dışişleri Bakanı

Ekselâns Feridun Cemal Erkin

Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi, Büyük Elçi

Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh:

Ekselâns Al Farık Nuri Essaid

Âyan Meclisi Başkanı, Rafidain Nişanının 1. ci Rürbesini hâmil.

Ekselâns Abdülilâh Hafidh

Saylavlar Meclisi Üyesi

Bu Temsilciler usulüne uygun yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Birinci Bölüm

Hukuk ve Ticaret işlerinde Adli Yardımlaşma

Madde — 1

1. Sözleşen Taraflardan her birinin uyrukları öteki Taraf ülkesinde şahıslarının ve mallarının kanun ve adalet yönünden korunması hususlarında vatandaşa yapılan işlemlerden aynıyle faydalanacaklardır.

2. Bunlar mahkemelere serbestçe başvuracaklar ve vatandaşların bağlı olduğu, aynı şekil ve şartlarla dâva açabileceklerdir.

Madde — 2

1. Sözleşen Devletlerden birinin mahkemelerinde dâvacı veya dâvaya dâhil olan, birisinin ülkesinde ikametgâh sahibi bulunan öteki Taraf uyruğu gerek yabancılık sıfatlarından gerek mahkemelerine başvurduğu memlekette ikametgâh veya konutu bulunmamasından ötürü her ne ad ile olursa olsun hiç bir kefalet veya teminat akçası vermekle ödevli tutulmayacaktır.

2. Aynı kural mahkeme giderinin sağlanması için dâvası veya dâvaya dâhil olanlardan istenebilecek ödemeler hakkında da uygulanır.

Madde — 3

1. Kefalet, temint akçasına veya ödemelere bağlı tutulmayan dâvacı veya dâvaya dâhil olana karşı, sözleşen Devletlerden biri ülkesinden çıkan mahkeme giderleri hakkındaki hükümlülük kararları öteki Tarafın yetkili makamı tarafından parasız yerine getirilecektir.

2. Bu istem diplomasi yoluyla yapılacak veya ilgili tarafından doğrudan doğruya yetkili makama gönderilecektir.

Madde — 4

Üçüncü maddede adı geçen mahkeme giderlerine ait kararlar, hükümlü tarafın sonradan yapacağı başvurma ayrık kalmak üzere, iki taraf dinlenmeksizin icranın yapıldığı memleket kanunlarına göre yerine getirilecektir.

Yetkili adalet makamı yerine getirme istemi hakkında karar vermek için hükümlülük kararının verildiği memleket kanunlarına göre kesin hükümlülük halini alıp almadığını incelemekle yetinecektir. Bu istem kâğıdına aşağıdaki belgelerin bağlanması gereklidir:

A) Hüküm fıkrası ve bunun kendisinden yardım istenilen Devletin dilinde veya Fransızca yazılmış ve yardım istiyen Devletin diplomasi veya konsolosluk memuru yahut her iki Devletin birinin yeminli bir tercümecisi tarafından onanmış bir tercümesi,

B) Kararın kesin hüküm halini aldığı bildiren yardım istiyen Devletin yetkili makamı tarafından verilmiş bir beyan kâğıdı. Bu makamın yetkisi, adı geçen Devletin Adalet Bakanlığı tarafından onanacak ve bu beyan kâğıdı ile şahadet kâğıdı yukarıda anılan hükümlere uyularak tercüme edilecektir.

Yetkili makam, yerine getirme istemi hakkında karar vermek için, ilgilinin aynı zamanda istemesi şartıyla, bu maddede yazılı tercüme ve onama giderleri tutarını da kestirecektir. Bu giderler mahkeme giderleri gibi sayılacaktır.

Madde — 5

Sözleşen Devletlerden birinin uyruğu öteki Devletin ülkesinde vatandaşların bağlı olduğu şartlar içinde adli yardımdan parasız faydalanacaktır.

Madde — 6

Dilekçi, parasız adli yardım istediği memlekette oturmuyorsa geliri hakkında bir şahadet kâğıdı alabilecektir. Bu şahadet kâğıdı dilekçiye oturduğu memleketin yetkili makamı tarafından verilecek ve dilekçi kendi memleketinde oturuyorsa bu şahadet kâğıdı gösterileceği memleketin diplomasi veya Konsolosluk memuru tarafından parasız onanacaktır.

Dilekçi, üçüncü bir Devlet ülkesinde oturuyorsa kendi Devletinin yetkili diplomasi veya Konsolosluk memuru tarafından verilmiş bir şahadet kâğıdı yeter sayılacaktır.

Madde — 7

Adli yardım istemi hakkında karar vermekle ödevli olan makamın kendisine verilen şahadet kâğıdı ve bilgiyi, görevi sınırları çevresinde incelemek ve yeter derecede aydınlanmak için tamamlayıcı bilgi edinmeye hakkı vardır.

Madde — 8

Sözleşen Devletlerden birinin yetkili makamı tarafından parasız yardımdan faydalanması kabul edilen taraf, bu sözleşme hükümlerine göre sözleşen öteki Devlet adalet makamları önünde, aynı dâvaya ilişkin usule ait bütün işlemler için dahi bu müsaadelerden faydalanacaktır.

Madde — 9

1. Hukuk ve ticaret işlerinde, sözleşen Devletlerden birinin makamlarından verilir öteki taraf ülkesinde oturan kişilere yapılacak bildirimler diplomasi yoluyla olacaktır. İstem kâğıdı, verilen belgenin çıktığı makamı, iki tarafın ad ve soyadı, meslek ve sanatlarını kendisine bildirecek kimsenin adresini, belgenin mahiyetini gösterecek ve kendisinden yardım istenilen Devletin diliyle yahut Fransızca yazılmış olacaktır. Bildirilecek belgenin onanmış bir tercümesi istem kâğıdında bağlı olacaktır.

2. Kendisine istem kâğıdı gönderilmiş olan makam, bildirinin yapıldığını gösteren ve yapılmasına engel olan sebepleri kapsıyan belgeleri diplomasi memuruna gönderecektir.

Madde — 10

1. Bildiri kendisinden yardım istenilen Devletin yetkili makamı eliyle bu Devlet mevzuatını emrettiği şekillere göre yapılacaktır.

2. Bildirinin yapıldığı, gerek kendisine bildirilen kimse tarafından imzalanmış tarihli bir alındı gerek kendisinden yardım istenilen Devlet makamlarının, bildirinin yapıldığını, tarihini, şeklini gösterir bir şahadet kâğıdı ile tanıtılacaktır.

Madde — 11

1. Hukuk ve ticaret işlerinde sözleşen Devletlerden birinin adalet makamları, kendi mevzuatına göre, öteki Devletin yetkili makamına, bu makamın yargılama yetkisi çevresinde gerek bir sorgu işleminin yapılması için başvurulabilecek;

2. İstinabe kâğıdı diplomasi yoluyla verilecek ve bu kâğıda kendisinden yardım istenilen Devlet dilinde veya Fransızca yazılmış bir tercüme bağlanacaktır. Bu tercümenin aslına uygun olduğu yardım isteyen Devletin bir diplomasi yahut konsolosluk memuru yahut iki Devletten birinin yeminli bir tercümecisi tarafından onanacaktır.

3. Kendisine istinabe kâğıdı gönderilen makam, diplomasi memuruna istinabenin yapıldığı veya yapılmasına engel olan sebebi gösterir kâğıdı birlikte gönderecektir.

Yer bakımından yetkisizlik halinde, adı geçen makam istinabe kâğıdını kendiliğinden yetkili makama gönderebilecek ve bunu diplomasi memuruna bildirecektir.

Madde — 12

1. İstinabe kâğıdı kendisine gönderilmiş olan adalet makamı, kendi memleketi makamlarının çıkardığı istinabe kâğıtlarının gereğinin yapılması hususunda başvuracağı müeyyidelerin aynı kullanarak istinabeyi yapmaya mecbur olacaktır. Uyuşmazlık halinde bulunun iki tarafın şahsen gelmeleri gerektiği takdirde bu müeyyidelerin uygulanması mecburi değildir.

2. İstinabe kâğıdının gereğinin yapılmasında güdülecek usul hakkında kendisinden yardım istenilen makam kendi memleketinin kanunlarını uygulayacaktır.

3. Yardım istiyen makam, istediği halde, ilgili tarafın bizzat hazır bulunabilmesi için, istinabenin yapılacağı tarih ve yer kendisine bildirilecektir.

Madde — 13

Diplomasi memuru tarafından istenilen bir bildirden yahut verilen bir istinabe kâğıdından doğacak zorluklar diplomasi yoluyla çözülecektir.

Madde — 14

Bir bildiri yahut bir istinabenin yerine getirilmesi, ülkesinde yapılacakları Devlet bunları ege-menliğine, güvenliğine ve kamu düzenine dokunacak mahiyette görürse, reddedilebilir. Bundan başka bir istinabenin yapılması, belgeler doğru çıkmaz veya yardım istenilen Devletin ülkesinde bu yürütüm adalet makamlarının görevi arasında bulunmazsa reddolunabilir.

Madde — 15

1. Bildirilen veya istinabelerin yapılmasında her ne mahiyette olursa olsun, hiç bir harç ve gider ödenmesine yer verilmeyecektir.

2. Şu kadar ki, yardımı istenilen Devletin tanıklara, bilirkişilere verilecek tazminatın, tanıkların kendiliklerinden gelmemeleri sebebiyle bir adalet memurunun yahut bir noterin işe karışmasından doğacak harcamaların ödenmesini yardım istiyen Devletten istemeye hakkı olacaktır.

Madde — 16

Sözleşen Devletlerden her birinin, öteki Devletin ülkesinde bulunan uyruklarına, diplomasi ve Konsolosluk memurları eliyle, hiç bir suretle zor kullanmağı gerektirmeksizin doğrudan doğruya bildiriler yaptırma hakkı vardır.

Madde — 17

Sözleşen taraflardan her biri, öteki taraf adalet makamlarının diplomasi yoluyla verilen istemi üzerine kendi ülkesinde yürürülükte bulunan mevzuatın metinlerini ve gerekirse lüzumlu başka hukuk bilgilerini verecektir.

İkinci Bölüm

Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma

Madde — 18

Sözleşen taraflar, cezaya ilişkin.

- her türlü adli kâğıtların bilhassa celp kâğıtlarının bildirilmesi.
- Sanıkların, tanıkların, bilirkişilerin dinlenmelerine ait istinabelerin yapılması,
- Arama, keşif, zapt gibi başka adli işlerin yapılması hususlarında birbirlerine karşılıklı olarak yardımda bulunmayı kabul ederler.

Madde — 19

Adli yardım istemi, kendisinden yardım istenen Devletin kanunlarına göre işlem görür.

Bu Devletin makamları kendi dairelerinin benzer istemlerinde olduğu gibi aynı zor yollarına başvururlar.

İstem yerine getirilemezse, yardım istiyen Devlete bunun sebepleri bildirilir.

Madde — 20

Celp kâğıtlarının bildirilmesinde, kendisinden yardım istenen Devlet makamları celbi istenen şahsa, celp kâğıdı hükmüne uymayı kabul edip etmediğini sorarak cevabını yardım istiyen Devlete bildirecektir.

Kendisinden yardım istenen Devlet makamlarınca bildirilmiş bir celp kâğıdı üzerine yardım istiyen Devletin makamları önüne çıkmayı kabul eden tanık veya bilirkişi, uyruklığı ne olursa olsun, kovuşturmaya sebep olan suçta veya getirilen şahsın kendisinden yardım istenen Devletin ülkesinden çıkmasından önce işlenmiş olan sair bir suçta, fail, ortak, yatak sıfatlarından biriyle kovuşturmaya veya cezaya uğratılmıyacağı gibi daha önce olmuş başka herhangi bir adli sebep dolayısıyla de şahıs hürriyetinde kayıda bağlı tutulmayacaktır.

Yalnız, getirilen şahıs, dinlendikten sonra ve memleketten çıkmak mümkün olduğu günden başlayarak bir hafta içinde yardım istiyen Devletin ülkesinden çıkmazsa bu hüküm uygulanmaz.

Madde — 21

Aşağıdaki hallerde karşılıklı yardım zoru yoktur.

- a) İstenen adli yardımın ilişkili olduğu suç, suçluların geri verilmesi hakkındaki sözleşme hükümlerine göre geri vermeyi gerektirmiyorsa,
- b) Kendisinden adli yardım istenen Devlet bu istemi, egemenliğine veya güvenliğine ve esenliğine dokunur sayarsa,
- c) Karşılıklı adli yardım istemi tamamiyle siyasi veya askerî işlere ilişkili olursa.

Madde — 22

Sözleşen Devletler, birbirinin uyruğuna karşı kendi mahkemelerinden çıkan ve hükmün verildiği Devlet mevzuatına göre cezalar kütüğüne geçirilmesi gereken kesin hükümler hakkında birbirlerine karşılıklı bilgi vereceklerdir.

Bu suretle gönderilen belgeler hükümlünün şahsi hallerine, hükmü veren mahkemeye, suçta, hükmün tarihiyle verilen cezaya ait bilgiyi kapsayacaktır.

Madde — 23

Bu sözleşme hükümlerine göre, karşılıklı adli yardım isteminin yerine getirilmesi için, kendisinden yardım istenen Devlet makamlarının yaptığı harcamalar bu Devletçe yüklenilir.

Karşılıklı adli yardım istemi yerine getirilmediği takdirde de bu harcamalar kendisinden yardım istenen Devlete aittir.

Madde — 24

Bu bölüm hükümlerine göre karşılıklı adli yardım istemleri diplomasi yoluyla yapılır.

Madde — 25

Bu bölüm hükümlerine göre verilecek kâğıtlar yardım istiyen Devlet kanunlarına uygun olarak düzenlenecek ve bunlara kendisinden yardım istenen Devletin dilinde veya Fransızca yazılmış bir

tercüme ilâştirilecektir. Bu tercümenin aslına uygunluğu yardım isteyen Devletin diploması me-
muru veyahut yeminli tercümecisi tarafından onanmış olacaktır.

Madde — 26

Sözleşen Taraflardan her biri, Öteki Tarafın adli makamının diploması yoluyla yapacağı istem
üzerine kendi ülkesinde yürürlükte bulunan mevzuatın metnini ve gerekirse her türlü lüzumlu
kanun bilgilerini verecektir. Hakkında açıklama yapılması gereken hukuk meselesinin açıkça bil-
dirilmiş olması şarttır.

Madde — 27

Onama belgelerinin alınıp verilmesinden 15 gün sonra yürürlüğe girecek olan bu Sözleşme bir
yıl süre ile yürürlükte kalacaktır. Bu sürenin bitmesinden altı ay önce Taraflardan biri Söz-
leşmeye son vermek istediğini öteki tarafa bildirmezse Sözleşme kendiliğinden süresiz olarak uza-
tılmış sayılacak ve böyle bir bildiride bulunulduktan ancak altı ay sonra yürürlükten kalkacak-
tır.

Bu Sözleşme onanacak ve onama belgeleri enkısa bir zamanda Bağdat'da alınıp verilecektir.

Ankara'da yirmi dokuz Mart bin dokuz yüz kırk altı tarihinde Türkçe, Arapça ve Fransızca
olarak yapılan bu Sözleşmenin anlaşmazlık halinde Fransızcası esas tutulacaktır.

Hasan Saka : Nuri Essaid
Feridun Cemal Erkin : Abdülilâh

Légation Royale d'Irak
Ankara
No. H/3/60

Ankara, 21 Haziran 1947

Bay Bakan,

29 Mart 1946 tarihinde Ankara'da imzalanan Irak ile Türkiye arasında dostluk ve iyi komşu-
luk andlaşması ile hukuk, ceza ve ticaret işlerine ilişkili adli yardım ve suçluların geri verilmesi
sözleşmeleri Irak Parlâmentosunca tasdik edilmiştir.

İşbu tasdik muamelesinin Irak Parlâmentosunda müzakeresinden evvel Bakanlığımıza şifahen vâkı
olan mâruzatım veçhile tasdik muamelesinin ifasını Irak Anayasasına uygun kılmak için Andlaş-
ma ve Sözleşmelerin metinlerindeki «Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh» ibaresini «Irak Kı-
ralı Majeste Faysal II» ibaresine çevirmek lüzumu ile karşılaşmış ve ona göre hareket edilmiştir.

Keyfiyeti Zatı Devletlerinin ıttılama arzederken bu hususta Türkiye Hükümetinin muvafakat
ve mutabakatının tahriren tarafıma bildirilmesini rica eder, derin saygılarımı sunarım.

Ekselâns Hasan Saka
Dışişleri Bakanı
Ankara

No. 89955/50

Ta. 26/6/947

Bay Elçi,

Metni aşağıda tekrarlanan 21 Haziran 1947 tarihli ve H/3/60 sayılı mektubunuzu aldım:

«Bay Bakan,

29 Mart 1946 tarihinde Ankara'da imzalanan Irak ile Türkiye arasında Dostluk ve İyi Komşuluk Andlaşması ile Hukuk, Ceza ve Ticaret İşlerine İlişkili Adli Yardım ve Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmeleri Irak Parlamentosunca tasdik edilmiştir.

İşbu tasdik muamelesinin Irak Parlamentosunda müzakeresinden evvel Bakanlığımıza şifahen vâkı olan mâruzatın veçhile tasdik muamelesinin ifasını Irak Anayasasına uygun kılmak için Andlaşma ve Sözleşmelerin metinlerindeki «Irak Kırallığı Naibi Altes Prens Abdülilâh» ibaresini «Irak Kırallığı Majeste Faysal II» ibaresine çevirmek lüzumu ile karşılaşılmış ve ona göre hareket edilmiştir.

Keyfiyeti zatı Devletlerinin ıttılama arzederken bu hususta Türkiye Hükümetinin muvafakat ve mutabakatının tahriren tarafıma bildirilmesini rica eder, derin saygılarımı sunarım.»

Mektubunuzda kaydedilen hususlar hakkında Hükümetimin muvafakat ve mutabakatını bildirir saygılarımı sunarım.

Ekselâns Seyid Ata Amin

Irak Elçisi

Ankara

